

Nr 1010

av herr Hedlund m. fl. om ett internationellt miljövårdsprogram.

Vår tids människor har genom vetenskapens och teknikens landvinningar fått möjligheter att skapa sig välstånd och värden, som bara för några årtionden sedan knappast kunde anas. Men med de nya medel som de fått i sina händer kan de också totalförstöra vad de själva byggt upp och därtill även vad som genom miljontals år åstadkommits genom naturens egen utveckling. Man vill gärna tro att något sådant inte kommer att ske avsiktligt, dvs. vid ett världskrig. Men även utan avsikt kan vi vid den fredliga användningen av olika tekniska tillgångar råka åstadkomma obotliga skador, därest vi inte vidtar säkra och garanterande åtgärder mot missbruk eller annan skadlig användning av naturtillgångarna.

Atomkraften ger tekniska möjligheter att ödelägga stora landområden och befolkningscentra. Redan provsprängningarna av atombomber på olika håll i världen innebär en påverkan av atmosfären som kan bli ödesdiger för människor, djur och växtlighet såväl på kort sikt som framför allt på längre sikt. Detta sker genom den radioaktivitet som bildas vid atomsprängningar. De ekologiska förhållandena kan påverkas genom rubbningar i vad naturen genom tidernas lopp utformat och genom förstörande av det skyddssystem som växter och djur utbildat sedan årtusenden. Aldrig under tidernas lopp har levnadsbetingelserna hotats av tillnärmelsevis så stora faror som nu på mycket kort tid uppstått. Det betyder att levande varelser i vår värld inte har någon chans att med tillräcklig snabbhet anpassa sig i sina förutsättningar. Verkningarna kan därför bli katastrofala och oundvikliga om inte i tid ett skyddssystem skapas.

Det diskuteras med fullt allvar på olika håll i världen hur man genom användning av atomkraften skulle kunna exempelvis bygga hamnar och kanaler. De rent tekniska problemen härvidlag möter inte större svårigheter. Det är förklarligt om dagens tekniker sneglar åt användningen av de väldiga kraftresurser som finns tillgängliga i atomsprängningarna. Även om sådana projekt kan ekonomiskt motiveras och anses behövliga i människornas kamp för sin försörjning, så är det ofrånkomligt att man samtidigt kan vålla omätliga skador på många områden. Likaså är den fredliga användningen av atomkraften för energiframställning i reaktor-anläggningar förenad med betydande risker. Radioaktivitet utstrålas så-

väl genom det kylvatten som i stora mängder måste användas inom dessa anläggningar som genom den rökutveckling som åstadkommes. Den radioaktiva strålningen kan tyvärr inte hejdas, åtminstone inte med nuvarande teknik. Radioaktiviteten kan ligga kvar i jorden efter nedfallet under mycket långa tidsperioder, kanske över åtskilliga generationer människor framöver.

Utöver radioaktiviteten bildas såväl genom atomsprängningarna som vid reaktorläggningarna livsfarliga gaser såsom avfallsprodukter. Ingen kan helt skydda sig mot deras skadliga påverkan av livsmiljön. Det radioaktiva nedfallet från atomsprängningarna kan drabba länder och folk inom helt andra områden än där sprängningarna utförs. Huruvida atomsprängningar även medverkat till utlösning av naturkatastrofer har av naturliga skäl inte kunnat bevisas, men det anses av vetenskapsmän som inte helt uteslutet att så kan ha skett.

I möjligaste mån söker vi kartlägga farorna och motverka skadorna, men om effektiva resultat härvid skall kunna nås fordras globalt insatta åtgärder. Visserligen har allvarliga försök också gjorts på internationellt plan i syfte att begränsa och kontrollera atomexperimenten, men starka krafter strävar tyvärr i annan riktning, och resultaten hittills är därför inte tillräckliga.

Ett annat miljövärdproblem av global art är föroreningarna av världshaven, främst genom oljeutsläpp från fartyg och läckage vid oljeborrningar under havsytan. Visserligen har överläggningar ägt rum och vissa åtgärder på internationell nivå vidtagits mot de faror som är förenade med vårdslöshet eller oförstånd på detta område, men beklagligt nog har dessa initiativ endast lett till relativt ringa praktiska resultat. Här tycks också kortsiktiga ekonomiska intressen ges företräde gentemot de på sikt ytterst allvarliga skadeverkningarna.

Omfattningen av denna oljeförorening illustrerades på ett drastiskt sätt genom de observationer som Thor Heyerdahls nyligen företagna expedition gjorde. Inte ens mitt ute på Atlanten kunde havsvattnet användas t. ex. för tandborstning. Stora oljeklumpar iaktogs praktiskt taget under hela resan. Vid undersökningar som i annat sammanhang har gjorts i Sargassohavet har man erhållit 2/3 olja och endast 1/3 tång i de nät som användes.

Det beräknades att mänskligheten varje år tömmer ungefär 13 miljoner ton olja och oljeliknande produkter i havsvatten runt jordytan. Vanligen begränsar sig våra omsorger till den skada som kan åstadkommas för den semestrande allmänheten vid badstränderna. Och givetvis är de skador som där kan åstadkommas genom oljeutsläpp av mycket allvarligt slag. På olika sätt kan vi emellertid begränsa dessa skador och förhindra dem, om än till betydande kostnader. Även skador på fiskeredskap kan inräknas bland dessa mera näraliggande problem.

Men vad vi däremot i allmänhet bortser ifrån det är den för dagen

mera osynliga men på sikt fruktansvärda skadegörelse som kan åstadkommas på djur- och växtlivet i haven. Den olja som släpps ut i havsvattnet sjunker så småningom till botten och förstör levnadsbetingelserna för de växter och djur som lever där. Men dessförinnan har oljan vid sin passage genom vattenskiktet åstadkommit oerhörda skador på fisken. Dessa skador är av olika beskaffenhet och kan äventyra beståndet av vissa fiskarter.

Skador av global betydelse kan också åstadkommas av den olja som flyter ovanpå vattnet därigenom att havsytans avdunstning förhindras, vilket i sin tur har klimatologiska följdverkningar. Ännu större skada vållas emellertid på de små, fritt flytande växter som svarar för ca 70 % av det syre som nybildas i luften. Dessa syrebildande organismer (planktonarter) förstöres av oljan eller hindras i sin verksamhet. Konsekvenserna härav är oöverskådliga.

Genom olika tekniska processer förbrukar mänskligheten nu mera syre än vad som nybildas från haven och växterna på jordytan. Veritabla syreförbrukare är exempelvis våra flygplan, speciellt de reaktionsdrivna. Man anser att enbart genom de till flera tusental uppgående reoplan som varje minut befinner sig i luften förbrukas många miljoner ton syre per år. I det sammanhanget kan omnämnas, att vetenskapsmännen framhållit att en sänkning av atmosfärens syrehalt med endast 1 % skulle omintetgöra allt liv på jorden med undantag för vissa bakteriearter.

Här liksom i fråga om atomkraftens användning står vi tyvärr i den situationen att tidsvinst och ekonomiska intressen lockar till för dagen näraliggande vinster. Men dessa görs på bekostnad av den framtida miljön och levnadsbetingelserna.

Som förut sagts kommer ca 70 % av luftens syre från de små planktonarter som finns i haven och endast ca 30 % från landytans olika växter. Då vi vet att skogarna svarar för huvudparten av syrebildandet på jordytan, reagerar man vid tanken på den skövling av skogstillgångar som sker på många ställen i världen. Därigenom minskas givetvis syreproduktionen. Men samtidigt uppstår andra problem, som är mera näraliggande och synliga för dagen. Vattenhushållningen i marken förändras nämligen på ett sätt som kan ta sig uttryck i betydande skador. De farligaste följdverkningarna av skogsskövlingen är den ökade jorderosionen. Världens tillgångar på odlingsbar mark bör snarare ökas än minskas. I varje fall har mänskligheten inte råd att förlora tidigare odlingsbar mark genom erosion, och särskilt borde den inte själv medverka till detta. I Asien, Afrika, Amerika m. fl. områden finns exempel på att tusentals km² tidigare odlad jord genom erosion förvandlats till ökenområden.

Ser man denna förstörelse gentemot det växande försörjningsproblemet för världens befolkning är det synnerligen allvarligt. Enligt en bedömning ökar befolkningen på vår jord med ca 100 personer i minuten. Barnadödligheten minskar och livslängden ökar genom vetenskapens

framsteg. Emellertid är försörjningssituationen för dessa växande folkmassor sådan, att ca 15 000 människor dagligen dör av svält. Hushållning med marken är därför ett globalt intresse och kan ställas jämstides med intresset av att bevara ren luft och rent vatten. Helt oförsvarlig är den förstörelse av skogstillgångar som sker genom besprutning från luften i syfte att försvaga andra länders motståndskraft. Den fredliga användningen av besprutnings- och bepudringsmedel måste ske med yttersta varsamhet. Konkurrensen länderna emellan nödvändiggör en viss användning av dylika gifter inom såväl jordbruk som skogsbruk. Men det är en angelägen uppgift för forskningen att framställa sådana medel som inte åstadkommer oberäkneliga skadeverkningar.

Vissa ämnen kan, trots att de inte direkt kan inordnas under begreppet gifter, ändå vid värdslost handhavande få liknande egenskaper. Sådana ämnen är t. ex. bly och kvicksilver. I vårt land har vi förbjudit användandet av DDT som bekämpningsmedel mot skadedjur inom jordbruk och skogsskötsel. Om inte andra länder också genomför dylika förbud, löper vi ändå risk att bli DDT-förgiftade genom den import av livsmedel som sker och som därest nedbantningen av svensk livsmedelsproduktion fortsätter kommer att öka. Genom DDT-giftets lagring i jorden och vattnet måste vi räkna med att ännu under ganska lång tid löpa dylik förgiftningsrisk.

DDT finns i alla fiskarter över hela världen, och dessa kommer att även i fortsättningen få kontakt med DDT om inte andra länder följer Sveriges exempel. Det är inte klarlagt huruvida DDT framkallar cancer hos människor, men man har vid försök utförda på möss kunnat fastslå att dessa erhåller cancer genom DDT. Någon organiserad kontroll över kvicksilverutläpp i vatten eller på land finns inte heller någonstans i världen. Och ändå är man fullt införstådd med de miljöskador som denna förorening vållar.

Förekomsten av bly i vattnet, jorden och atmosfären hör också till de allvarligaste föroreningarna. En av de främsta orsakerna till denna nedsmutsning är den snabbt växande bilismen världen över och de därmed kraftigt ökande bilavgaserna. Men även på annat sätt ökar blymängden i naturen och luften. Då det är tekniskt möjligt att framställa lika kraftigt verkande drivmedel utan blytillsats bör det vara ett internationellt intresse att föreskriva användandet av sådant ur miljösynpunkt mindre farligt bränsle. Kostnadsökningen torde väl uppväga fördelarna ur miljösynpunkt.

Personer som bor i städerna, där biltrafiken är livlig, har betydligt högre halt av bly i kroppen än de som bor på landsbygden. Sak samma gäller för folk som bor nära en motorväg. Det allvarliga med det bly som finns i bensinen är att det koncentrerar sig i hjärnan och nervsystemet hos människor. Blyhalten i luften påverkar också växterna i skadlig riktning, eftersom dessa inte hunnit utveckla något slags filter gentemot

atmosfäriskt bly. Däremot har de under årtusenden tidigare utvecklat en mekanism som skyddar mot bly i jorden.

Här har vi bevis på omfattningen av det moderna samhällets motsatsställning till existensbetingelserna för det levande livet på jordklotet. Varken människor, djur eller växter hinner anpassa sig biologiskt till den mycket snabba förändring i levnadsmiljön som människorna på några decennier har åstadkommit. Därför är det nödvändigt att så skonsamt som möjligt utnyttja den moderna tidens tekniska tillgångar, så att dessa i så ringa grad som möjligt åstadkommer obotliga skadeverkningar. Helst bör vi söka helt förhindra ytterligare skador och i stället återställa vad vi redan har raserat.

Vid flera tillfällen, och senast den 12 januari 1971, har tidningarna haft uppgifter om att luftföroreningar från Ruhrområdet i Tyskland lagt sig över Danmark och södra Sverige. Dessa föroreningar innehåller bl. a. svaveldioxid och är därför enligt uttalande av forskare vid Lunds universitet farligt för människorna genom att de kan framkalla hjärtinfarkt. Även astma- och lungsjuka personer löper betydande risker. Trots att vi i Sverige inte har tillnärmelsevis sådana risker för s. k. smog som innevävnarna i London, New York, Los Angeles, Tokyo m. fl. stora städer, så är dock förflyttningen av luftföroreningar från så pass avlägsna områden som Ruhr till Sydsverige allvarlig nog.

Vad som ovan anförts torde utvisa att vi redan har ett internationellt intresse av en global miljövardspolitik. Separata länders ansträngningar att skydda sig blir mer eller mindre illusoriska, om inte andra länder vidtager motsvarande åtgärder. Varken luftströmmar eller fiskar i haven känner några territorialgränser, knappast flyttfåglarna heller. Landdjur importerar i form av kött från länder där ingen hänsyn tas till miljöförgiftningen.

Miljövarsinsatser på det internationella planet är därför nödvändiga. Ett lämpligt tillfälle att aktualisera dessa frågor är självfallet FN:s miljövaridskonferens, som kommer att hållas i Stockholm i juni 1972. Framgången för internationella konferenser av olika slag är ofta beroende av hur goda förberedelserna är. Enligt vår mening är det därför lämpligt att Sverige, i egenskap av värdland, inför konferensen presenterar genomtänkta och väl underbyggda förslag till internationella miljövarsåtgärder. Vi vill därför föreslå att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att en idégrupp bestående av politiker och forskare tillkallas. Denna grupp bör få till uppgift att utarbeta riktlinjer för innehållet i ett internationellt miljövarsprogram. Tiden torde tyvärr inte medge att ett fullständigt programförslag utarbetas, men vissa riktlinjer för ett sådant bör kunna anges.

Gruppen bör få i huvudsak tre uppgifter:

1. Utarbeta förslag till miljöforskningsprojekt på internationell basis.

Därvid bör också behovet av samordning av vissa nu pågående nationella och internationella projekt heaktas.

2. Undersöka på vilka miljövårdsområden det finns behov av internationella konventioner. Riktlinjer för innehållet i de konventioner som föreslås bör också anges. Konventionerna kan innehålla direkta förbud mot vissa former av föroreningar, men det kan också bli fråga om internationella nedtrappningsprogram.

3. Gruppen bör dessutom utarbeta förslag till organisation av den internationella miljövården. Eventuellt kan behov finnas av ett nytt FN-organ för ledning och kontroll av det internationella miljövårdsarbetet. Ett miljövårdens säkerhetsråd utrustat med vissa maktbefogenheter kan bli nödvändigt för att motverka ekonomiska och andra intressen som har svårt att underordna sig hänsynen till såväl den dagsaktuella som inte minst den framtida miljön och levnadsbetingelserna på vår jord.

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställas

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om tillsättande av en idégrupp bestående av forskare och politiker med uppgift att enligt motionens syfte utarbeta ett förslag till riktlinjer för ett internationellt miljövårdsprogram att föreläggas 1972 års FN-konferens om miljön.

Stockholm den 27 januari 1971

GUNNAR HEDLUND (c)	THORBJÖRN FÄLLDIN (c)
JOHANNES ANTONSSON (c)	NILS G. HANSSON (c) i Skegrie
TORSTEN BENGTSOEN (c) i Jönköping	GUNNAR LARSSON (c) i Luttra
FRITZ BÖRJESSON (c) i Glömminge	JOHN ERIKSSON (c) i Bäckmora
ERIC CARLSSON (c) i Vikmanshyttan	RUNE GUSTAVSSON (c) i Alvesta
JAN-IVAN NILSSON (c) i Tvärålund	ELVY OLSSON (c) i Hölö

